

ВЪЗПРИЕМАНЕТО И ОСМИСЛЯНЕТО НА ХУДОЖЕСТВЕН ТЕКСТ В НАЧАЛЕН ЕТАП НА ОСНОВНАТА СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕТО В КОНТЕКСТА НА ИЗПОЛЗВАНЕТО НА МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ (ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ)

Десислава Кръстева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията разглежда проблема за възприемането и осмислянето на художествен текст, като за целта са използвани междупредметни връзки. Направен е кратък ретроспективен анализ, след това е акцентирано върху актуалността на проблема. Представена е методиката на изследването с проведената анкета между преподаватели от начален етап на основната степен на образование и са изведени изводи от двата компонента. Анкетирането протича изцяло онлайн. Базирано е на два критерия със съответни показатели към тях. Включва въпроси относно възприемането и осмислянето на художествен текст от учениците в начален етап, както и използването на междупредметни връзки от учителите – мнения за тяхната полезност, примери за прилагането им и постигането на мотивацията на учениците за учебен процес; както използваните стратегии за подобряване на уменията, затрудненията, които учениците срещат, така и съвместните дейности с родителите. Направени са съответните изводи.

Ключови думи: компетентностен подход; художествен текст; междупредметни връзки; анкетиране; активност на родителите

Една от целите на съвременната образователна система е изграждане на умения у младото поколение, които са приложими в бързо променящото се време. Затова и ключовите компетентности, като част от компетентностния подход, са с интегративен характер. Те съдействат за изграждане на перспективи за осмисляне на явленията и процесите в целостта им. Отнасят се и към развиване на специфични връзки между предметите и обосноваване на значимостта на детайлите.

Обучението по български език и литература в начален етап на основната степен на образованието формира компетентности. Според проф. К. Димчев то е „вид комуникативна дейност, чието главно предназначение е да задоволява потребностите на обществото от езикова подготовка на подрастващите“ (Dimchev 1998, p. 15). Използваните междупредметни връзки в него се базират на тази идея и я надграждат. Те имат за цел да свързват разнообразни предмети и дисциплини в образователния процес, за да се постигне по-цялостно и интегрирано образование. Междупредметните връзки са взаимна съгласуваност на учебните програми^{2, 3, 4, 5}, обусловена от системата на науката и дидактическите цели. Те помагат за осъществяване на предметен синтез и интегриране на знания, умения и компетентности. Целта на въвеждането им е да се насърчат разнообразието и цялостното разбиране на знанията, както и да се развие способността на учениците да прилагат тези знания и умения в различни контексти. Това води до по-ефективно обучение и развитие на учениците.

Актуалността на проблема за формиране на умения за възприемане и осмисляне на художествен текст на основата на междупредметните връзки е свързана с насочване на съвременната образователна политика към повишаване на грамотността, а процесът на формиране на уменията за възприемане и осмисляне на художествен текст е съставна част от базовите умения на учениците. Насоката е да бъде създаден педагогически инструментариум, чрез който уменията за възприемане и осмисляне на художествен текст в обучението по български език и литература да се формират в единство, като двата процеса бъдат съобразени с възрастовите особености на учениците. Според проф. Н. Иванова „Установяването на равнището на читателското възприемане, интереси и потребности на учениците е предпоставка за адекватен методически подход към художествен текст“ (Ivanova 2019, p. 15). Възприемането и осмислянето на художествен текст в начален етап на основната образователна степен е причина за бъдещото успешно формиране и развитие на учениците като личности, за изграждане на естетически критерии и нравствени ценности от най-ранна детска възраст (възпитани чрез, но и с помощта на средствата на художествената литература за деца). Проф. Я. Мерджанова е на мнение, че въвеждането на учениците в социалния и личния контекст на текста е условие за неговото пълноценно възприемане (Merdzhanova 2005, pp. 148 – 151).

Изследваният проблем е социално значим, тъй като личност, притежаваща формирани умения за възприемане и осмисляне на художествен текст, може успешно да се реализира в обществено значими сфери на живота, да изрази активна гражданска позиция, да представи личността си чрез етичните норми. В своето изследване „Междупредметните връзки при обуче-

нието в текст разсъждение“ П. Гарушева представя идеята, че в областта на обучението по български език и литература и с оглед на развиването на междупредметните връзки текстът е „единно цяло от висш порядък“, „понятие с много добре изразени интегрални функции както на предметно, така и на междупредметно равнище“ (Garusheva 1988, pp. 8 – 18).

Понятието „междупредметни връзки“ е свързано с идеята за съгласуване на учебните програми по различни дисциплини, които отразяват общите закономерности, понятия и ценности за света. Тази идея се заражда още в Античността, преминава през Средновековието, Ренесанса и Българското възрождение. Залегнала е още в трудовете на Тома Аквински, но е доразвита във времето от редица автори. Един от тях (Я. А. Коменски) акцентира на идеята за използване на общата връзка между изучаваните предмети („Велика дидактика“). След него по темата работят редица известни учени като А. Дистерверг, Й. Песталоци и много други.

Междупредметните връзки са пряко отражение на междунаучните връзки, т.е. на взаимодействието и резултатите между различни науки. Те са средство за реализиране на основни дидактически принципи, като системност, съзнателност, трайност на знанията. Те са взаимна съгласуваност на учебните програми, обусловена от системата на науката и дидактическите цели. Помагат за осъществяване на предметен синтез и интегриране на знания, умения и компетентности. Стимулират критичното мислене, анализа и оценката.

В нашето образование междупредметните връзки се въвеждат, за да свържат различни учебни дисциплини с цел постигне на по-цялостно и интегрирано образование. Спецификата на процеса на осъществяване е свързана с планирането и реализирането на съгласуваност между учебното съдържание на различни учебни предмети, за да се постигне интегриране на знания, умения и компетенции. Междупредметните връзки изискват учителят да се съобразява с възможностите и интересите на учениците, както и с ценностите на хуманитарната парадигма на образованието. Те спомагат за прилагане на компетентностния подход, както ни ориентира М. Димитрова: „обучението по български език и литература, в това число и извънкласните форми на работа, са фактори в процеса на преосмисляне и актуализиране на етични норми от миналото за създаване на нов ценностен модел съобразно социокултурния контекст и за реализиране на нов тип обществено съзнание, отговарящо на времето“ (Dimitrova 2017, p. 13).

Все по-активно в обучението по български език и литература се използва прилагането на междупредметни връзки в часовете за възприемане и осмисляне на художествен текст. В учебната програма предметът е заложен да се изучава по 3 часа седмично (96 часа за I – III клас и 112 часа за IV клас годишно). Възприемането и осмислянето на художествен текст чрез

използването на междупредметни връзки е заложено и в учебната програма по български език и литература^{2, 3, 4, 5}.

За целите на изследването е проведен анкета със 136 учители от различни области в България. Целта е да се проучи доколко са ефективни възприемането и осмислянето на художествен текст чрез използването на междупредметни връзки в обучението по този предмет.

Методика на изследването

Анкетата е насочена към учители и има за цел да установи равнището на уменията за възприемане и осмисляне на художествен текст от учениците в начална училищна възраст, които се изграждат чрез използването на междупредметни връзки в уроците по български език и литература. Анкетирането протича изцяло онлайн. То включва допълнителни въпроси относно използването на междупредметни връзки – мнения за тяхната полезност, примери за прилагането им и постигането на мотивацията на учениците за учебен процес; както и използваните стратегии за подобряване на уменията, затрудненията, които учениците срещат, както и съвместните дейности с родителите.

В анкетната карта за учители въпросите са съставени с оглед на следните критерии и показатели.

Критерий 1: Ниво на знания и умения за използване на междупредметни връзки (K1).

Показател 1: Дейности на учителите за използване на междупредметни връзки в уроците по български език и литература в начален етап на основната степен на образованието.

Показател 2: Дейности на учителите за осъществяване на междупредметни връзки в уроците по български език и литература в начален етап на основната степен на образованието.

Критерий 2: Ниво на знания и умения за възприемане и осмисляне на художествен текст (K2)

Показател 1: Интерес на учениците към художествената литература.

Показател 2: Възприемане и осмисляне на прочетените литературни произведения.

Показател 3: Съвместни дейности с родителите относно възприемането и осмислянето на художествен текст.

Процедура на анкетирането

Изследването е проведено в периода март – юли 2024 г. В него са участвали 136 учители, от които 125 жени (91,9%) и 11 мъже (8,1%).

Те са разпределени по роля в образователния процес, както следва: учители – 110 (80,6%), учители ГЦОУД – 15 (11,1%), заместник-дирек-

тори – 11 (8,3%), други – 0 (0%). Според длъжностите на анкетираните, имаме повече хора, които са непосредствено заети с дейността, но и достатъчно такива на ръководни длъжности в съответната система на своята организация. Отсъстват други (имаме предвид ресурсен учител, психолог и др., според класификацията на длъжностите¹, което означава, че е налице достатъчно високо образователно ниво на анкетираните. Попълнили-те анкетата са от различни населени места: столица – 4 учители (2,8%), областен град – 83 учители (61,1%), малък град – 45 учители (33,3%), и село – 4 (2,8%). Възрастта на преподавателите е над 55 г. – 26 преподаватели (19,4%), между 45 – 55 г. – 83 преподаватели (61,1%), между 35 – 45 г. са се включили 19 преподаватели (13,9%), между 25 – 35 г. са 8 анкетирани (5,6%), а под 25 г. няма участници, попълнили анкетата. Разпределението на анкетираните лица според възраст и житейски опит позволява да бъде направен извод за достатъчно зрялост и натрупана квалификация, но и достатъчно добра перспектива и възможности за развитие в кариерата с оглед и на високото образователно ниво, видно от предходния въпрос. Логично е и отсъствието на анкетирани под 25 години. Тук не става дума само за умения в областта на образованието, а повече за изградени навици, съзнание за отговорност като преподаватели в образователната сфера. Тези качества, дори и при висока квалификация, не се придобиват лесно и в първите години на трудовия стаж. Най-многобройни са класовете между 19 и 25 ученици – на 109 учители (80,6%), до 18 ученици са класовете на 15 (11,1%) учители, 8 (5,6%) учители са с класове между 26 и 30 ученици, а в слети класове преподават четирима учители (2,8%).

Резултати от изследването

Анализът на резултатите от анкетирането показва, че по критерий 1 – Ниво на знания и умения за използване на междупредметни връзки (K1), са включени въпросите от 1. до 4. Към този критерий можем да добавим и отговорите на въпроси 10., 11. и 12., като тук включваме и работата с родители по темата. Към критерий 2 – Ниво на знания и умения за възприемане и осмисляне на художествен текст (K2), се отнасят въпросите от 5. до 9.

На въпроса „Колко често използвате и прилагате междупредметни връзки в обучението по български език и литература през седмицата?“, 84 (61,1%) анкетирани преподаватели често използват междупредметни връзки в часовете по български език и литература, отговор „винаги“ дават 26 преподаватели (19,4%), толкова са и използващите понякога междупредметни връзки. Липсват отговори „рядко“ и „никога“. Имаме предвид възрастта на попълнителите анкетата, което дава основание да се смята, че техният опит в професията е достатъчен да заявят начина на използването на междупредметни връзки в часовете по български език и литература (БЕЛ) в начален етап.

По показател 1 – Дейности на учителите за използване на между-предметни връзки в уроците по български език и литература в начален етап на основната степен на образованието.

На въпроса „Какво е вашето мнение за използването и прилагането на междупредметни връзки в обучението?“ учителите са дали следните отговори: 87(63,9%) преподаватели са на мнение, че използването и прилагането на междупредметни връзки е много полезно, 45 (33,3%) от тях мислят, че е полезно, а 4 (2,8%) смятат, че нито е полезно, нито безполезно използването на междупредметни връзки в обучението. Няма преподаватели, които са на мнение, че използването на междупредметни връзки е безполезно или напълно безполезно. Отговорите на този въпрос дават основание да приемем, че преподавателите в средните училища използват и прилагат междупредметни връзки.

Как мислите, че влияе използването и прилагането на междупредметни връзки на интереса на учениците към българския език и литература?

94 (69,4%) учители мислят, че използването и прилагането на междупредметни връзки повишава интереса на учениците към българския език и литература, а 42 (30,6%) са на мнение, че интересът се повишава до известна степен. Няма учители на мнение, че използването на междупредметни връзки няма влияние върху интереса на учениците към предмета или намалява интереса до известна степен. Няма избор от нито един преподавател на вариант „намалява интереса значително“. Все повече се затвърждава мнението на преподавателите, попълнили анкетата, че използването на междупредметните връзки повишава значително интереса на учениците към българския език и литература, в т.ч. възприемането и осмислянето на художествен текст.

На свободния въпрос „Моля, дайте примери за междупредметни връзки, които сте използвали или сте видели да се използват в обучението по български език и литература“ преподавателите дават най-разнообразни отговори, които обхващат всички изучавани учебни предмети в начален етап. Най-честите отговори на преподавателите са свързани с използването на БЕЛ и математика, човекът и обществото, музика, изобразително изкуство.

Музика избират 31 преподаватели, изобразително изкуство – 30, технологии и предприемачество – 25, компютърно моделиране – 21, човекът и обществото – 27, човекът и природата – 17. Броят е повече от 136, защото някои от преподавателите посочват повече от един предмет като възможност за използване на междупредметни връзки в уроците по български език и литература в начален етап. Преподавателите, които са взели участие в анкетирането, използват междупредметни връзки по различни учебни дисциплини, което е основание за потвърждаване на интерес към работата със и чрез тях.

По показател 2 – Дейности на учителите за формиране на междупредметни връзки в уроците по български език и литература в начален етап на основната степен на образованието.

„Смятате ли, че учениците от начален етап на основната образователна степен са мотивирани да полагат учебен труд по български език и литература?“ Анкетираните преподаватели са на мнение, че учениците от начален етап са мотивирани да полагат учебен труд по БЕЛ. На мнение, че това е „винаги“, са 19 (13,9%) учители. 72 (52,8%) мислят, че това се случва често, докато 45 (33,3%) учители са на мнение, че това се случва понякога. Няма преподаватели на мнение, че се случва рядко или никога. Процентното съотношение доказва мнението, че учениците от начален етап са мотивирани да работят в уроците по български език и литература (в т.ч. за възприемане и осмисляне на художествен текст), защото междупредметните връзки са силно застъпени и дават възможност за представяне на придобити знания и умения.

„Каква е причината, според Вас, учениците от начален етап да са мотивирани за учебен процес?“ На предоставените възможни отговори учителите дават следните избори.

– Използване на повече междупредметни връзки в уроците по български език и литература (илюстриране на художествения текст, драматизация по текста на произведението, създаване на герои с помощта на компютърното моделиране и др.) – 117 (86,1%).

– Организиране на различни конкурси, празници, викторини на литературни теми – 68 (50%).

– Среци с автори на художествена литература за деца – 83 (61,1%).

– Провеждане на събития, посветени на книгата – Международен ден на детската книга, Седмица на четенето и др. – 94 (69,4%).

– Използване на STREAM подход в уроците по български език и литература – 38 (27,4%).

– Други начини – 8 (5,6%) , но не са посочени какви точно са те.

Отговорите са повече от броя на анкетираните, защото имат възможности за повече от един избор. Най-много са избралите използване на повече междупредметни връзки в обучението по БЕЛ, след тях се нареждат на провеждането на събития, посветени на книгата, на които винаги има елемент на изненада, свързан с някаква практическа дейност с учениците. Не са за подценяване и срещите с автори на художествена литература за деца. Най-малък избор са направили за прилагане на STREAM подхода. Вероятността да не бъде познат на всички преподаватели, е голяма, защото в този вид датира от 2010 г. и няма голямо приложение на практическа база.

По критерий 2 – Равнище на знания и умения за възприемане и осмисляне на художествен текст (K2),

Показател 1: Интерес на учениците към художествената литература.

„Какви стратегии използвате, за да помогнете подобряването на уменията за възприемане и осмисляне на художествен текст на своите ученици?“

– Прилагате вече наученото от други предмети, за да разберат новия материал – 11 (8,3%).

– Търсите връзки между общи теми от различни учебни предмети, които сте преподавали – 49 (36,1%);

– Използвате аналозите, за да могат да свържат нови идеи с вече известни (помагате им да разберат новата информация по-лесно) – 26 (19,4%).

– Работите по проекти, които изискват използване на знания от различни предмети – 19 (13,9%).

– Използвате средствата на т.нар. „технически предмети“ (музика, изобразително изкуство, технологии и предприемачество, компютърно моделиране), за да улесните усвояването на новото знание чрез осъществяването на връзките между различните области на знанието – 34 (25%). Само трима преподаватели са дали повече от един отговор. Отговорите на този въпрос дават основание да смятаме, че преподавателите намират за полезен и практичен начин да търсят връзки между общи теми от различни учебни предмети, които са преподавали; изборът на т.нар. „технически предмети“, които да „вплетат“ в учебното съдържание, за да се улесни усвояването на новото знание, също е полезен. Друг начин за подобряване на уменията за възприемане и осмисляне на художествен текст е използването на аналогии, за да прехвърлят вече усвоеното върху новото знание. Изводът, до който достигаме, е, че преподавателят има индивидуални предпочитания относно избора на стратегия за възприемане и осмисляне на художествен текст.

„Какви затруднения срещат най-често Вашите ученици, когато възприемат и осмислят художествен текст?“

– Не разбират езика и стила на автора – 72 (52,8%).

– Съдържанието на текста не отговаря на възрастовите им специфики (интереси и предпочитания) – 53 (38,9%).

– В текста са употребени много непознати думи – 83 (61,1%).

– В текста липсват илюстрации, които подпомагат възприемането на художествения текст – 15 (11,1%).

– Не мога да преценя – 11 (8,3%).

Най-голямата трудност при избора на преподавателите са употребените от автора непознати думи, както и неразбирането на стила и езика на автора. Мисля, че това оказва влияние при изучаване на класическите произведения на българските автори в прогимназиален етап, но анкетата показва такъв резултат и при учениците от начален етап. Затова огромна роля оказва художникът в представянето на избрания текст.

Показател 2: Възприемане и осмисляне на художествен текст

Моля, оценете следните твърдения, свързани с нивото на формиране на умения за възприемане и осмисляне на художествен текст на Вашите ученици по скалата от 1 до 5, при което:

1 – означава „Напълно не съм съгласен/на“;

2 – „По-скоро не съм съгласен/на“;

3 – „Не мога да преценя“;

4 – „По-скоро съм съгласен/на“;

5 – „Напълно съм съгласен/на“.

– Учениците разпознават изучените видове художествени текстове и ги определят по характерните им признаци.

– Учениците разбират връзката между темата и заглавието на текста.

– Учениците умеят да се ориентират в съдържанието на изучавания художествен текст.

– Учениците умеят да правят характеристика на литературните герои с помощта на текста.

– Учениците умеят да откриват и описват обстановката, в която се развива действието в текста.

– Учениците умеят да коментират факти и идеи от художествения текст.

– Учениците умеят да откриват доказателства в текста.

– Учениците умеят да съпоставят поведението на героите от текста.

– Учениците умеят да правят справка в тълковен речник за значението на определена дума.

– Учениците четат с разбиране художествен текст, писан на хартия или представен в интернет.

– Учениците могат да съставят свой устен или писмен текст, свързан с тема на художествения текст.

Най-предпочитаният отговор на всички твърдения на въпроса е „по-скоро съм съгласен/на“, само на твърдението „Учениците умеят да правят справка в тълковен речник за значението на определена дума“ не могат да преценят в голяма степен – 57 (41,66%) преподаватели, докато твърдението „по-скоро съм съгласен/на“ тук дават 37 (27,78%) учители. Останалите проценти се разпределят между твърденията: „напълно не съм съгласна“, „по-скоро не съм съгласна“ и „напълно съм съгласна“, като първото от тях липсва. Отговорите на поставения въпрос дават основание да обобщим, че учениците умеят да откриват, коментират, съпоставят, но за откриване на значението на дадена дума търсят вариант, различен от ползването на тълковен речник.

Показател 3: Съвместни дейности с родителите относно:

„Необходимо ли е учителят да обсъжда с родителите на учениците проблемите, свързани със самостоятелното четене на литературни произ-

ведения?“ 68 (50%) от преподавателите по-скоро са съгласни, че трябва да обсъждат с родителите на учениците проблемите, свързани със самостоятелното четене на литературни произведения. 64 (47,2%) от тях са на мнение, че това категорично трябва да стане, а 4 (2,85) от тях мислят, че по-скоро това не е необходимо. Няма отрицателни отговори или такива, които не могат да преценят. Дадените отговори насочват към търсене на взаимодействие с родителите и въвличането им като активност в учебния процес.

„Какви съвместни дейности с родителите провеждате с цел формиране на умения за възприемане и осмисляне на художествен текст у Вашите ученици?“

(Може да посочите повече от един отговор.)

- Среща с автори на книги за деца – 83 (61,1%).
- Изработване на макет на героя от текста на литературното произведение с помощта на художествените или дигитални изразни средства – 49 (36,1%).
- Организиране и приготвяне на костюми по идея на учениците за сценично изпълнение на драматизирания художествен текст – 53 (38,9%).
- Изготвяне на декори за театрално представяне на драматизирания художествен текст – 53 (38,9%).
- Изготвяне на афиш или презентация за театрално представление – 34 (25%).
- Не провеждам такива дейности – 15 (11,1%).

Най-често съвместно с родителите се организират срещи с автори на книги. Еднакъв е изборът на родителите за помощ при организиране и приготвяне на костюми за сценично изпълнение на драматизация, както и направата на декори за театрално представяне на драматизиран художествен текст. След това се нарежда изработване на макет на героя с помощта на художествени или дигитални изразни средства, изготвяне на афиш или презентация за театралното представление. Голям е процентът (11,1%) на преподавателите, които нямат съвместни дейности с родителите. Тук разнообразието в отговорите насочва към търсене на причините за него. От една страна, има ангажираност и родителска помощ, но все още има места, които разчитат само на работата и авторитета на преподавателя.

На въпроса „Имате ли предложения за подобряване на използването на междупредметни връзки в обучението по български език и литература?“ част от отворените отговори са структурирани в следните идеи.

- Повече ресурси, с които да разполага учителят – песни, драматизация, филми, костюми, които да използва в часовете.
- Търсене на нови начини и практики от нета.
- Поставяне на повече творчески задачи

– Учениците обичат творчески задачи с доизмисляне на друг край на случката. С преизмисляне – ако стане на друго място, със смяна на характера... Така ги пренасяте в ЧП – други условия и средата/на живот.

– Учениците да създават текстове на темата на произведението, което изучават, да го запишат в книжка и да го илюстрират. Да си направят авторски приказки в собствени книжки и илюстрации.

– Да има готови разработени уроци.

– Нямам конкретни предложения

(Отговорите са без авторска намеса).

Дадените свободни отговори са в контекста на изследването и очаквано насочват към търсене на начини за творчество при учениците.

Заклучение

Учителите, участвали в анкетата, са с професионален опит и работят в различни видове населени места, което допринася за разнообразието на отговорите. По първия критерий повечето от тях оценяват високо значимостта на междупредметните връзки, като мнозинството ги намират за „много полезни“. Преподавателите наблюдават значително повишаване интереса на учениците към българския език и литература при използването на междупредметни връзки. Изразяват нужда от повече ресурси и подкрепа, които да улеснят използването на междупредметните връзки, и могат ефективно да интегрират междупредметните връзки в обучението. По втория критерий те смятат, че практики като посещения на музеи и театри, работилници и съвместни проекти с родители са оценени като успешни и полезни. Не е за подценяване и желанието им за организиране на обучения и семинари, за да се запознаят с нови методики и практики за интегриране на междупредметните връзки. Важен момент е активната подкрепа от училищната администрация за реализиране на проекти и дейности, свързани с използването на междупредметни връзки в обучението по български език и литература.

Можем да обобщим, че попълните анкетата са различни по възраст, месторабота и вид класове. Те са извадка, която представя използването и прилагането на междупредметни връзки при възприемането и осмислянето на художествен текст в начален етап на основната степен на образованието. Анкетното проучване е открито за попълване, като следващ срок за проследяване на отговорилите е край на първия срок на следващата учебна година.

БЕЛЕЖКИ

1. НАРЕДБА № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, обн., ДВ, бр. 61 от 2.08.2019 г. (изм., бр. 23 от 19.03.2024 г.) [Viewed 2024-7-16].
2. УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА I клас, 2016 [онлайн].
Достъпно на https://www.mon.bg/nfs/2018/01/bel_1kl.pdf [Viewed 2024-7-16].
3. УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА II клас, 2017 [онлайн].
Достъпно на https://www.mon.bg/nfs/2023/11/up_ii_bel.pdf [Viewed 2024-7-16].
4. УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА III клас, 2018 [онлайн].
Достъпно на https://www.mon.bg/nfs/2018/01/up_bel_3kl.pdf [Viewed 2024-7-16].
5. УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА IV клас, 2019 [онлайн].
Достъпно на https://www.mon.bg/nfs/2018/01/up1_bel_zp_4kl.pdf [Viewed 2024-7-16].

ЛИТЕРАТУРА

- ГАРУШЕВА, П., 1988. *Междупредметните връзки при обучение в текст-разсъждение*. Стара Загора: ИПКУ „Ан. Тошева“.
- ДИМИТРОВА, М., 2017. *Динамичен модел на обучение по български език и литература в мултикултурна среда*. Пловдив: Студио.
- ДИМЧЕВ, К., 1998. *Обучението по български език като система*. София: Сиела.
- ИВАНОВА, Н., 2019. *Литературното обучение в началния етап на основната образователна степен*. София: БГ учебник.
- МЕРДЖАНОВА, Я., 2005. *Мултисензорният принцип в обучението и в живота*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“

REFERENCES

- GARUSHEVA, P., 1988. *Mejdupremetnite wruzki pri obuchenieto w tekst-raszajdenie*. Stara Zagora: IPKU An.Tosheva [in Bulgarian].
- DIMITROVA, M., 2017. *Dinamichen model na obuchenie po balgarski ezik i literature v multikulturna sreda*. Plovdiv: Studio [in Bulgarian].
- DIMCHEV, K., 1988. *Obuchenieto po balgarski ezik kato Sistema*. Sofia: Siela [in Bulgarian].

IVANOVA, N., 2019. *Literaturnoto obuchenie v nachalniq etap na osnovnata obrazovatelna stepen*. Sofia: BG uchebnik [in Bulgarian].

MERDZHANOVA, Y. 2005. *Multisenzorniyat princip v obuchenieto I v zhivota*. Sofia: St. Kl. Ohridski [in Bulgarian].

THE PERCEPTION AND MEANING OF A LITERARY TEXT IN THE INITIAL STAGE OF THE BASIC LEVEL OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE USE OF CROSS-CURRICULAR CONNECTIONS (THE TEACHER'S POINT OF VIEW)

Abstract. The article examines the problem of perceiving and making sense of a literary text, using interdisciplinary connections for this purpose. A brief retrospective analysis is introduced, then the relevance of the problem is emphasized. The methodology of the research is presented with the survey conducted among teachers from the initial stage of the basic level of education and conclusions from the two components are drawn. The survey is entirely online. It is based on two criteria with corresponding co-indicators to them. It includes questions about the perception and understanding of literary text by students in the elementary stage, as well as the use of intersubject connections by teachers - opinions about their usefulness, examples of their application and achieving the motivation of students for the learning process; as well as the strategies used to improve skills, the difficulties students encounter, and the joint activities with parents. Relevant conclusions have been drawn.

Keywords: competence approach; literary text; cross-curricular connections; surveying; parents' activity

✉ **Desislava Krasteva, PhD Student**

Sofia University

1000 Sofia, Bulgaria

E-mail: d.krasteva@fp.uni-sofia.bg